

Reisen mot øya

Reisen mot nord er snart til ende. Målet er øya. Den er steinete og steil, men skjuler urter og gress som dyrene har godt av, saltholdige vekster som de trenger nå etter den lange ferden fra innlandets snødekte moserabber.

Det er dag. Menneskene hviler. Snart skal de se havet.

Nettene har vært lange og strevsomme. Før de dro av gårde hadde de ventet lenge på tøvær med påfølgende frost og skare. Men vårvinteren forble kald, tørr og vakker, og snøen lå djup og ga etter for den minste vekt. Et føre som betydde blodslit for folk og dyr. De måtte likevel dra. Dyrene var begynt å bli urolige. Instinktet ville drive dem mot nord. Gjeterne hadde telt ved flokken de siste ukene. De holdt alle sanser åpne for hva som skjedde. Oppmerksomheten var hele tiden rettet mot en fjern klang fra bjellene. Uroen for hva som kunne være i gjære, drev dem stadig ut i teltåpningen med kikkerten. Spredningen i flokken varslet snart oppbrudd.

De dro av gårde en kveld etter solnedgang.

Nå er ni netter og dager gått. Det hardpakke, gnisstrende skareføret kom aldri. De har strevd seg framover i løs, tung snø, ført en innbitt kamp mot denne hvite, bløte, uangripelige materien. Scooterne og de fullastede sledene har tidvis ikke vært til å rikke. Husfaren sjøl har gått på ski. Til å begynne med foran flokken, med lederreinen på

slep. De siste dagene har han holdt seg tett bak. Flokken var kommet i gjenge, førte sjøl an. Årvåkent og energisk har han fulgt dyrene. Innimellom har trøttheten overmannet lemmene og gjort stavgangene anstrengt hakkende, ganglaget stivt. Men han er seig, og han vet det. Presser seg akkurat det han vet han er god for.

De siste etappene har vært noe lettere. De har forlatt de jevnt bølgende viddene med djupsnø og kommet over i høyere fjellpartier. Landskapet er karrigere her, mer forblåst, nakent uten de krønglete dvergbjørkene som livet opp det milde landskapet de har lagt bak seg. Fjellgrunnen ligger her stedvis bar, gir løfter om vår lenger fram.

Alt har gått godt hittil. De har alle dyrene med seg. Bare det åpne sundet over til øya gjenstår. Det gjelder å rekke fram til det blir strømstille. Ved tretida til natta vil det være mulig å svømme dyrene over. Rekker de ikke over i løpet av den halvtimen vannvirvlene hviler, kan det bli vanskelig. Dyr kan omkomme. Det har hendt før. Flere ganger. Siste gang i fjor. Men da var dyrene så avkrefattet etter den sprengkalde førjulsvinteren. Beitene lå lenge nediset. Det kom ikke snø før langt utpå nyåret. Reisen mot havet tappet de siste kreftene ut av dem. Førte dyr druknet. De vil aldri glemme det.

I år ser de lyst på alt. Dyrene er feite, blanke og frodige. Simlene drektige. De skal kalve på øya, helst ikke før. Menneskene er ikke redde for svømminga i år. Kjenner bare kriblende spenning – ingen angst.

Den siste etappen går fort. Nesten vemodig fort. Viddene de er så fortrolige med, ligger bak dem nå. Føttene skal ikke trø dette moselandet før til høsten. Øya er mer fremmed. Folket der er ikke deres. Bare noen ganske få slektninger har de der. Sommerlandet er ikke hjemlandet. Ikke helt.

De sover ei kort natt og puster inn havluft. Den lukter så annerledes.

Så nærmer tida seg. Alle er parate. De er mange og de kjenner sine plikter. Barna også. Det går så glatt. Snart befinner flokken seg innafor gjerdearmene av strie som et par av dem har kjørt og satt opp i forveien. To småbåter ligger og dupper utpå, og den tredje robåten venter i strandkanten. En slektning sitter på fremste tofta med åreparet klart i hendene. Det drypper fra årebladene. Mannen i båten vet hva de venter av han nå, fjellfolket. Han har vært med på dette hver vår siden han ble voksen, båtfør kar. Overhodet blant fjellfolkene nærmer seg fjæra. Den tamme lederreinen lunger bak han, knyttet til sin herre med seletøy og flere års samarbeid. Flokken følger etter. Et par årsgamle kalver stopper opp, snur seg og skraper med framføttene i den steinete ura, men dilter snart etter de andre dyrene – tillitsfullt. Husfar med lederreinen når snart vannkanten, stiger i båten, og øyboeren tar de første åretakene, noe hektisk og famlende med det samme, men så lange, vante, kraftfulle tak. Reinen legger på svøm, følger båten og følger sin herre. En etter en legger dyrene utpå, og flokken glir framover på toppen av stille, blankt hav.

Det er høytid over dem som står igjen i fjæra og følger med. Der står de fleste. Bare et par mann ble med i småbåtene. Det blir ikke sagt noe. Lenge står de der bare, ubevegelige. Lar seg så gli ned på den fine sanden, finner fram tobakk, fyrstikker, veksler noen ord – lette, smilende ord. Øynene følger de duvende pelsene. Til hverandre kaster de bare skyndsomme blikk. Der utpå, stadig fjernere ligger alt som betyr noe, alt det de baserer livet sitt på. Der ligger selve livet. De vet at denne halvtimen før flokken når øya er skjebnesvanger. Er smertelig klar over det.

Ennå hviler de ikke. De er prisgitt havet, det lunefulle elementet, prisgitt hell eller uhell, tilfeldigheter eller skjebne. De venter.

Flokken er nesten halvveis. Båtfolkene har løftet en årsgammel kalv opp i båten, basket den inn over ripa for sikkerhets skyld. Den så ut til å begynne å svømme i ring, miste retningen. Ellers siger den brunblanke massen med hornkroner framover – stadig framover.

På fastlandet sirkulerer en tobakkspakke mellom hendene. Plutselig spretter en av guttene opp, brått, stumt. Legger handa over panna og speider. De andre reiser seg også. Hva er det? Hva er det han ser? De flakker med blikkene. Det er så langt borte. Er ikke sikre. Kan det være – nei, nei, det må det ikke. Gutten banner. Fortvilte eder. Hva annet kan han – sitte her på fastlandet og se på. Se at det skjer. Kvinnene påkaller Gud, stotrende, usammenhengende, etter hvert ordløst. Snur seg og snur seg tilbake. Vil se og ikke se.

I båtene har de for lengst oppdaget det store, truende som nærmet seg. Skipet. Husfaren sjøl så det først. Så det store skroget komme glidende før de var midtveis i sundet. Reiste seg i robåten, viftet med lua, rolig, trygg på å greie å avverge det. Visste jo at losene som går med båtene her gjennom sundet er lokalkjente folk, folk som ville forstå, vite hva som var i ferd med å skje, burde vite, burde forstå. Reagere.

Men skipet viser ingen tegn til å snu.

Han vifter mer og mer energisk med lua, vifter med begge armene nå, strekker seg i båten for å gjøre seg mer synlig, roper. Nytteløst. Vet jo at de ikke kan høre han. Gir ordre om å ro hardere, sprengro, men gir i samme øyeblikk ordre om å holde igjen, ro sakte. De kan likevel ikke nå over først.

Og skipet stimer rett fram. Nærmer seg.

Det er taust i de andre småbåtene. De har oppfattet. Ligger og dupper med årene, tar et par tak. Stopper de opp, vil det bety forvirring i flokken. De har sett slikt før. De så det i fjor da dyrene var utmattede. De mistet orienteringssansen og begynte å svømme i ring – rundt og rundt inntil kreftene ebbet ut og de gikk til bunns.

De tar et par åretak. Ennå går det. Ennå kan de håpe. De har sluttet å vifte med armene. Det er likevel for seint å få skipet manøvrert unna.

Skipet bærer norsk flagg. De ser det alle. Undrer seg over det et øyeblikk midt i rådløsheten. Skroget er blått. Det glir sakte, sakte videre. Forbi.

Så kommer bårene, disse voldsomme kreftene de har ventet på og fryktet. Det begynner med en sakte rulling. Båtene duver rytmisk over de første lette småbølgene. Dyrene likeså. Later ikke til å reagere. Så krappere bærer, dønninger. De slår mot robåtene, pisker karene i ansiktet. Med ullvottene tørker de salt vann fra øynene, får synet igjen og ser at de fremste reinene allerede basker mot bårene, kaster med nakken, stamper mot den hvite skumspøyten og prøver å snu. Alt skjer så fort. Med ett er alle linjene brutt. De rytmiske bevegelsene borte. Hornkroner tvinner seg fast i hverandre. Rein støter mot rein. Kjemper i hver sin retning. Målet er ikke lenger kjent. Det finnes ikke noe mål. Bare desperat oppholdelsesdrift. Kaos.

Bårene ruller høye og krappe. Regelmessige.

I båtene kan de lite gjøre. Husfaren haler i lederreinen. Ber rorskarene om å ro hardt nå, ro for livet. Holde retningen, holde retningen for enhver pris. Han haler og drar i tømme, men reinen vil snu. Den trekker i motsatt retning, og den er sterk, har ennå krefter. Det nytter ikke. Noen dyr er borte allerede. De vet ikke hvor mange. Han må slippe tømme, greier ikke lenger å holde igjen det kjempende dyret. De konsentrerer seg om å få halt to års-

gamle kalver opp i en av robåtene. Kalvene lå utmattede og red på bårene, tett inntil båtsida.

Opgitt registrerer de at flokken har dannet et mønster i sin kamp for å overleve. Et mønster de har sett før. Et uhyggelig mønster. Dyrene svømmer i en stor, uryddig ring. De vet at ringen vil snevres sammen etter hvert. Dette kjenner de. Dette kan de ingenting gjøre med. Ringen slutter i dypet.

De ror framover og kan bare håpe på at noen av dyrene vil følge etter. Merker med en matt glede at deler av flokken faktisk bryter ut av den dødstruede sirkelen. Men ennå blir mange dyr igjen bak dem. Det smerter for mye å se. De ror. Fester blikkene på de dyrene som følger etter – de sterkeste. Disse skal i alle fall berges. Må det.

Bølgene går ikke høye og skumhvite lenger. Det dabber av. Men snart vil strømmen være tilbake i sundet. Den kan være strid. Det har gått for lang tid. Kan de rekke det?

De skal! Skal klare resten nå.

De ror, og dirrende av sorg og raseri hytter de med nevene etter det blå skroget som fjerner seg, men de vet ikke om noen ser det.